

Stosunki polsko- ukraińskie 80 lat po Wołyniu

Znak jakości przyznany CBOS przez
Organizację Firm Badania Opinii i Rynku na rok 2023

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Inwazja Rosji na Ukrainę w lutym zeszłego roku doprowadziła do wyraźnego ocieplenia wizerunku Ukraińców w polskim społeczeństwie, co wielokrotnie znajdowało wyraz również w naszych badaniach. Czy jednak przemiana ta była wystarczająco głęboka, by odmienić także nasz stosunek do trudnej, dzielącej nas przeszłości? A może zbliżenie między Polakami i Ukraińcami uczyniło wspomnienia o dawnych konfliktach jeszcze trudniejszymi i podsycało nadzieje na symboliczne gesty pojednania? Z okazji zbliżającej się 80. rocznicy rzezi wołyńskiej postanowiliśmy sprawdzić, jak żywa jest wśród Polaków pamięć o tamtych zajściach, a także zapytać ich, jak oceniają obecny stan polsko-ukraińskich relacji, na których ciąży wspólna przeszłość¹.

OCENA STOSUNKÓW POLSKO-UKRAIŃSKICH

Odsetek Polaków oceniających stosunki polsko-ukraińskie pozytywnie wzrósł od 2018 roku ponad dwukrotnie (64% wobec 29% pięć lat temu), co stanowi niewątpliwie efekt zbliżenia między naszymi narodami, jakie nastąpiło po rosyjskiej inwazji. Warto zwrócić uwagę, że wcześniej wyraźny wzrost pozytywnych ocen odnotowaliśmy też za sprawą Rosji, bezpośrednio po aneksji Krymu w 2014 roku. Zaledwie 4% Polaków ocenia obecne stosunki polsko-ukraińskie jako złe.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (398) przeprowadzono w ramach procedury mixed-mode na reprezentatywnej imiennej próbie pełnoletnich mieszkańców Polski, wylosowanej z rejestru PESEL.

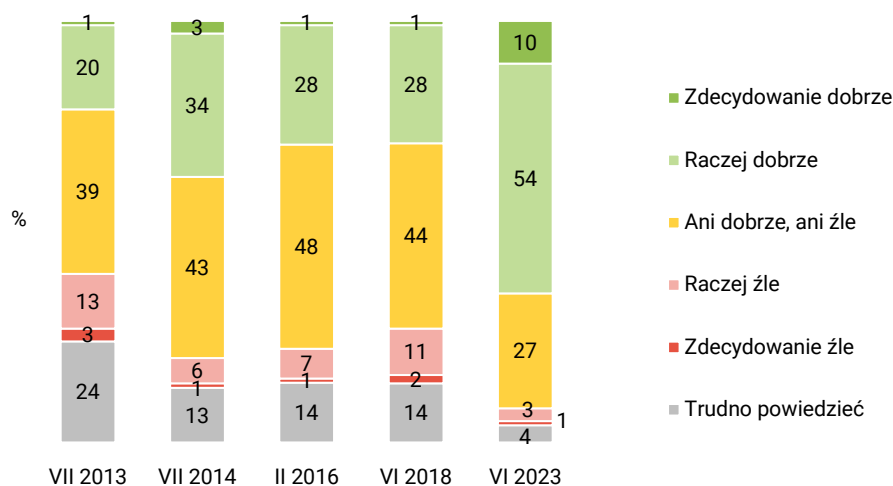
Każdy respondent wybierał samodzielnie jedną z metod:

- wywiad bezpośredni z udziałem ankietera (metoda CAPI),
- wywiad telefoniczny po skontaktowaniu się z ankieterem CBOS (CATI) – dane kontaktowe respondent otrzymywał w liście zapowiednim od CBOS,
- samodzielne wypełnienie ankiety internetowej (CAWI), do której dostęp był możliwy na podstawie loginu i hasła przekazanego respondentowi w liście zapowiednim od CBOS.

We wszystkich trzech przypadkach ankieta miała taki sam zestaw pytań oraz strukturę. Badanie zrealizowano w dniach od 5 do 18 czerwca 2023 roku na próbie liczącej 1054 osoby (w tym: 59,3% metodą CAPI, 25,8% – CATI i 14,9% – CAWI).

CBOS realizuje badania statutowe w ramach opisanej wyżej procedury od maja 2020 roku, w każdym przypadku podając proporcje wywiadów bezpośrednich, telefonicznych i internetowych.

RYS.1. Jak ocenia Pan(i) obecne stosunki polsko-ukraińskie?

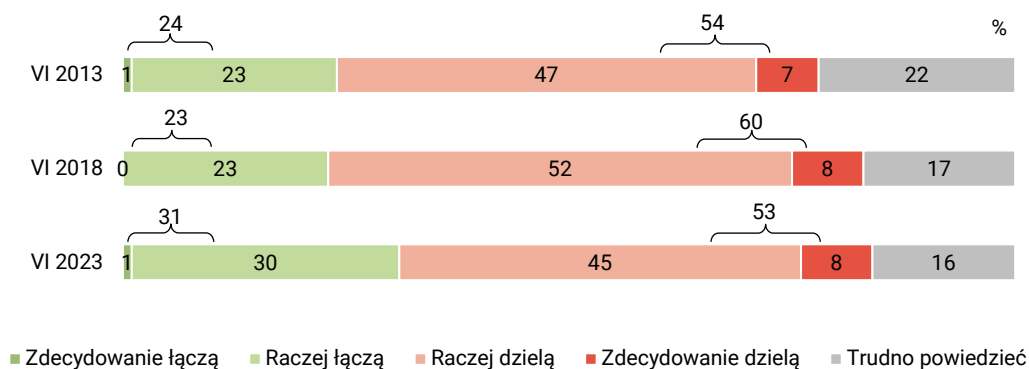

Jeszcze w 2018 roku oceny stosunków polsko-ukraińskich były wyraźnie gorsze wśród starszych badanych². Jednak – jak pokazują nasze sondaże – od wybuchu wojny to właśnie starsi Polacy są często najbardziej przychylni Ukraińcom i zapewne dlatego obserwowana przez nas pięć lat temu zależność obecnie zupełnie zanikła. Spośród grup wiekowych najwyższy odsetek pozytywnych ocen odnotowujemy teraz wśród badanych mających 45–54 lata (71%). Ponadprzeciętnie wysokie odsetki obserwujemy też u mieszkańców większych miejscowości (73% w największych miastach wobec 61% na wsi), osób lepiej wykształconych (73% wśród badanych z wykształceniem wyższym wobec 59% z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym), a także respondentów o wyższych dochodach *per capita* (76% wśród badanych o najwyższych dochodach wobec 51% wśród osób o dochodach najniższych) – zob. tabelę aneksową 1.

Zauważalnie, choć mniej wyraźnie, poprawiły się również oceny wspólnej historii Polaków i Ukraińców. Obecnie już prawie co trzeci Polak (31% wobec 23% pięć lat temu) uznaje, że wydarzenia z przeszłości łączą nasze narody, przy czym wciąż dominuje przeciwne przekonanie (53% wobec 60% w 2018 roku).

² Zob. komunikat CBOS „Wołyń 1943 – pamięć przywracana”, czerwiec 2018 (oprac. M. Herrmann).

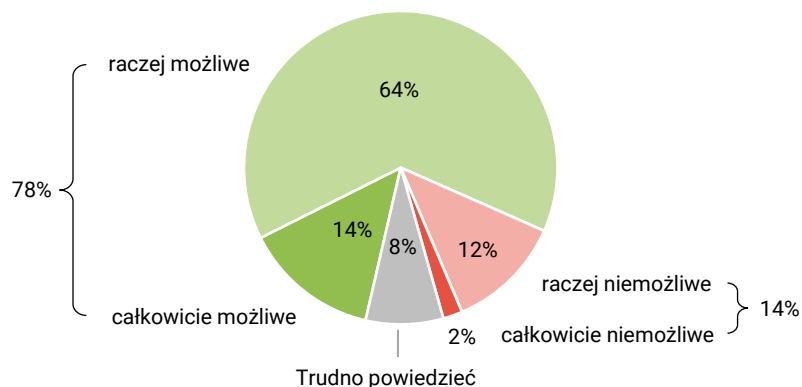
RYS. 2. Czy, Pana(i) zdaniem, wspólna historia Polaków i Ukraińców – różne wydarzenia z przeszłości – raczej łączy czy też dzieli oba narody?

Pogląd, wedle którego wspólna historia raczej dzieli Polaków i Ukraińców, wyrażają częściej mężczyźni (58% wobec 48% wśród kobiet), a także badani gorzej oceniający swoją sytuację materialną (69% wśród oceniających ją jako złą wobec 49% wśród oceniających ją jako dobrą). Co ciekawe, głosy takie pojawiają się też nieco częściej wśród zwolenników lewicy niż wśród sympatyków prawicy (59% wobec 50%) – zob. tabelę aneksową 2.

Pomimo częstszego przekonania, że wspólna historia raczej dzieli Polaków i Ukraińców, zdecydowana większość badanych uważa, że pojednanie między naszymi narodami jest możliwe (78%). To znaczący 14-punktowy wzrost od pomiaru sprzed pięciu lat (wówczas odsetek ten wynosił 64%), który również obrazuje ogólną, pozytywną zmianę stosunku Polaków do Ukraińców. Największy udział osób wierzących w możliwość pojednania zarejestrowaliśmy w grudniu 2004 roku (81%), gdy u naszego wschodniego sąsiada trwały prodemokratyczne protesty, określane jako pomarańczowa rewolucja.

RYS. 3. Często mówi się o potrzebie pojednania między Polakami a Ukraińcami. A czy pojednanie między Polakami a Ukraińcami jest:

RYS. 4. Czy, Pana(i) zdaniem, pojednanie między Polakami a Ukraińcami jest:

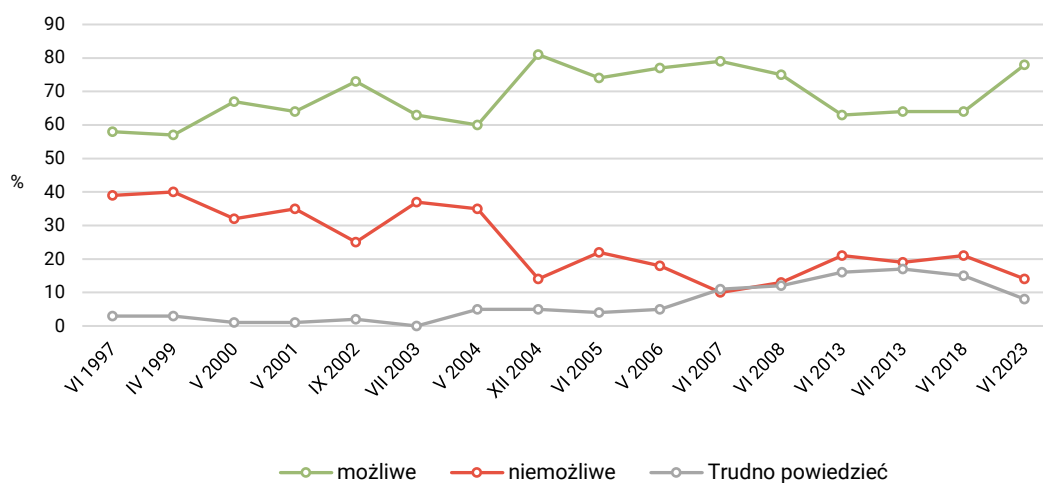

TABELA 1

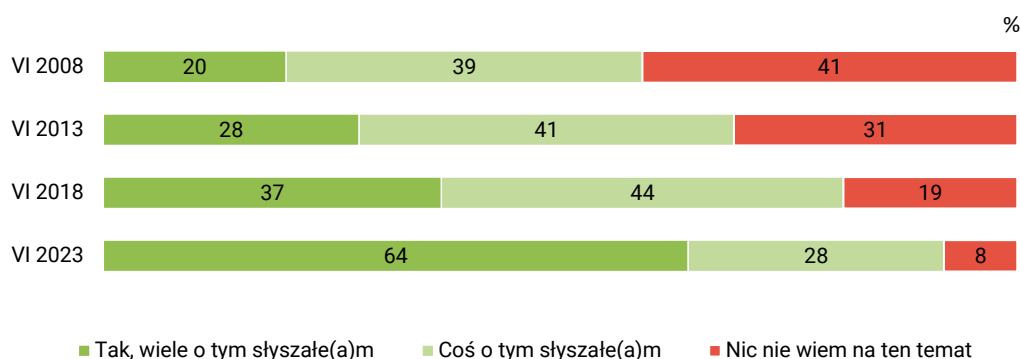
Czy, Pana(i) zdaniem, pojednanie między Polakami a Ukraińcami jest:	Wskazania respondentów według terminów badań															
	VI '97	IV '99	V '00	V '01	IX '02	VII '03	V '04	XII '04	VI '05	V '06	VI '07	VI '08	VI '13	VII '13	VI '18	VI '23
	w procentach															
– możliwe	58	57	67	64	73	63	60	81	74	77	79	75	63	64	64	78
– niemożliwe	39	40	32	35	25	37	35	14	22	18	10	13	21	19	21	14
Trudno powiedzieć	3	3	1	1	2	0	5	5	4	5	11	12	16	17	15	8

W możliwość pojednania wierzą nieco częściej osoby lepiej wykształcone (82% wśród badanych z wykształceniem wyższym wobec 72% z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym) i lepiej oceniające swoje warunki materialne (82% wśród oceniających je jako dobre wobec 65% oceniających je jako złe) – zob. tabelę aneksową 3.

PAMIĘĆ O ZBRODNI WOŁYŃSKIEJ

Odsetek Polaków, którzy słyszeli o rzezi wołyńskiej szybko rośnie – jeszcze piętnaście lat temu słyszała o niej nieco ponad połowa badanych (59%), a obecnie jest to niemal całe społeczeństwo (92%). Nawet jeśli aktualny wynik porównamy do tego sprzed pięciu lat, mamy do czynienia z wyraźnym, 11-punktowym wzrostem. Zwraca też uwagę niemal 30-punktowy wzrost odsetka badanych deklarujących, że o zbrodniach wołyńskich słyszeli wiele (z 37% w 2018 roku do 64% obecnie). Ten gwałtowny skok ma zapewne związek ze zwiększoną obecnością Ukraińców w Polsce, która przyczyniła się do częstszego poruszania w polskiej debacie publicznej tematów dotyczących Ukrainy.

RYS. 5. Czy słyszał(a) Pan(i) o zbrodniach, jakie miały miejsce w roku 1943 na Wołyniu?

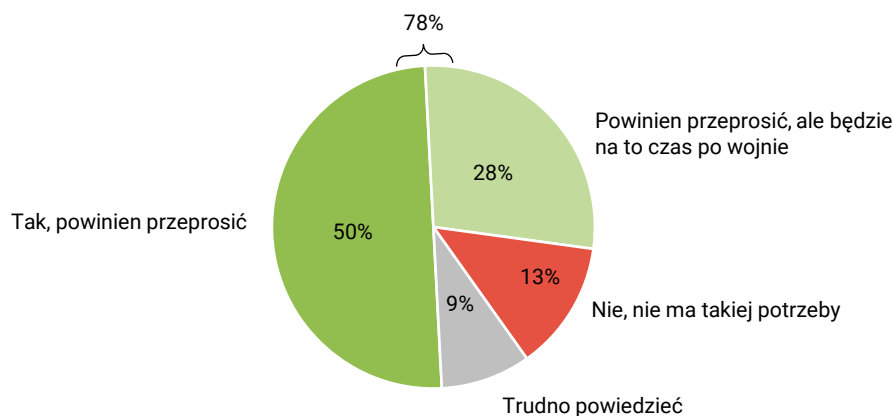

Pogłębioną wiedzę o rzezi wołyńskiej – wedle swoich deklaracji – częściej posiadają mężczyźni (70% wobec 59% wśród kobiet), starsi badani (77% w najstarszej grupie wobec 45% w najmłodszej), mieszkańcy największych miast (79% wobec 57% na wsi), a także badani z wyższym wykształceniem (75% wobec 60% wśród badanych z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym) – zob. tabelę aneksową 4.

Na koniec postanowiliśmy poruszyć przewijający się w polskiej debacie temat ewentualnych przeprosin za zbrodnie wołyńskie, jakie miałyby wygłosić prezydent Wołodymyr Zełenski w imieniu swojego narodu w 80. rocznicę tych wydarzeń. O takie przeprosiny apelował niedawno rzecznik polskiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych, Łukasz Jasina, co spotkało się z mieszanymi reakcjami po stronie ukraińskiej³. Co na temat takiego gestu sądzą Polacy? Okazuje się, że aż połowa badanych (50%) uważa, że byłby on wskazany. Kolejne 28% zakłada, że Zełenski powinien przeprosić, ale będzie na to czas po wojnie. Łącznie daje to zdecydowaną większość Polaków (78%) oczekujących na przeprosiny ze strony głowy państwa ukraińskiego. Tylko 13% pytanych uznało, że przeprosiny takie nie są potrzebne, a 9% nie miało na ten temat zdania.

³ Zob. <https://oko.press/ukraincy-wolyn-przeprosiny-bilewicz>

RYS. 6. Czy uważa Pan(i), że w związku ze zbliżającą się 80. rocznicą rzezi wołyńskiej prezydent Ukrainy Wołodymyr Zełenski powinien oficjalnie przeprosić w imieniu swojego narodu za dokonane wówczas zbrodnie?

Przekonanie, że prezydent Zełenski powinien wygłosić przeprosiny w 80. rocznicę rzezi wołyńskiej, jest częstsze wśród starszych badanych (60% w grupie najstarszej wobec 42% w grupie najmłodszej), gorzej wykształconych (55% w grupie respondentów z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym wobec 42% z wykształceniem wyższym), a także częściej biorących udział w praktykach religijnych (64% wśród uczestniczących w nich kilka razy w tygodniu wobec 38% wśród w ogóle niepraktykujących) – zob. tabelę aneksową 5.

Obecnie ponad dwukrotnie częściej niż pięć lat temu Polacy dobrze oceniają relacje polsko-ukraińskie. Choć wciąż dominuje przekonanie, że wspólna historia raczej dzieli Ukraińców i Polaków, to zdecydowana większość badanych uważa, że pojednanie między naszymi narodami jest możliwe. Przy tym wiedza o wydarzeniach na Wołyniu w 1943 roku szybko rozprzestrzenia się w polskim społeczeństwie w ostatnich latach, a zdecydowana większość Polaków uważa, że prezydent Ukrainy powinien w imieniu swojego narodu przeprosić za dokonane wówczas zbrodnie.

Opracował

Jonathan Scovil